

PUNT-TRANSECT-TELLINGEN IN DE REGIO

Roy de Haas en Piet van Vliet

Inleiding

Het punt-transect-tellingen-project voor wintervogels (PTT-project) heeft ten doel de veranderingen in het aantal in Nederland overwinterende vogels te bepalen. De coördinatie van het veldwerk ligt bij SOVON.

Het veldwerk van dit project wordt uitgevoerd met behulp van de methode van de punt-transect-telling. Dit houdt in dat op een route (transect) 20 vaste telpunten uitgezet worden. Bij ieder punt telt men 5 minuten alle waargenomen vogels. Daarnaast dient men gegevens te noteren over de weersgesteldheid en éénmalig de biotoopkenmerken van de route (zie tabel 1). Er zijn 4 tellingen per jaar, te weten in de perioden 15 t/m 31 augustus, 10 t/m 25 november, 15 t/m 31 december en 10 t/m 25 februari.

De augustustelling is vrij nieuw (vanaf 1985) en is interessant om fluctuaties in de populatieomvang van onze broedvogels aan het einde van het broedseizoen te zien.

De belangrijkste telling is die van december. De andere tellingen zijn facultatief.

Dat dit unieke project in onze regio nogal aangeslagen is, blijkt wel uit het aantal van 13 routes die er in Zuid-Kennemerland gelopen worden. Op dit ogenblik zijn er over het hele land verspreid 384 routes. Wij zullen in dit artikel verder ingaan op de resultaten uit onze regio.

Weerssituatie winter 86/87 en 87/88

Evenals de winter 1984/85 bestond de winter van 1986/87 uit een zeer zachte en een zeer koude periode. Oktober, november en december waren zacht tot zeer zacht; januari en februari daarentegen vrij koud tot zeer koud, waarmee deze winter de derde achtereenvolgende koude was. Als we december 1986 eruit lichten, dan zien we dat dit een zeer zachte maar ook natte maand was. De meeste neerslag viel in de tweede helft van de maand, dus tijdens de telperiode, en ging gepaard met stormachtige wind.

De winter van 1987/88 doorbrak de reeks strenge winters (3 achter elkaar). Met name januari was een uitzonderlijk zachte maand,

een van de zachtste van deze eeuw. December was zacht, droog en somber. Ook nu viel de neerslag in de tweede helft van de maand.

Hieronder nog enkele gegevens van het KNMI uit De Bilt:

	<u>dec. '86</u>	<u>dec. '87</u>	<u>normaal</u>
Landelijk gemiddelde maand- temperatuur:	+ 5,1	+ 4,4	+ 3,2
Aantal zeer koude dagen (min. temperatuur onder - 10°C):	0	0	1
Aantal ijsdagen (max. temperatuur onder 0°C):	0	2	3
Aantal vorstdagen (min. temperatuur onder 0°C):	10	16	13

Biotoopkenmerken van de routes

Om een indruk te krijgen van de biotooptypen van elke route, zijn per route voor 6 landschapstypen in totaal 80 punten toegekend.

Tabel 1. Biotoopkenmerken van de routes.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	Tot.	%
Bos	27	33	35	20	27	19	28	35	21	15	45	28	46	379	36
Duin	50	-	23	-	5	3	49	1	42	-	8	17	28	226	22
Moeras	-	-	-	-	3	1	-	-	2	3	-	1	-	10	1
Bouw/weiland	-	13	9	17	19	19	-	20	-	40	16	6	-	159	15
Stad	-	24	9	26	11	11	-	17	-	7	2	4	-	111	11
Water	3	10	4	17	15	27	3	7	15	15	9	24	6	<u>155</u>	<u>15</u>
														1040	100%

Uit deze tabel blijkt dat het bos goed vertegenwoordigd is. In tabel 2 zal dit blijken uit de relatief grote aantallen spechten en mezen.

Totaallijst

Elke decembermaand zijn er 11 routes van de totaal 13 gelopen; 9 daarvan zijn in beide jaren gelopen.

Uit de volgende tabel blijkt dat er de 2 decembermaanden 95 soor-

Tabel 2. Waargenomen vogels in Zuid-Kennemerland, dec. '86 en dec. '87. De eerste kolom per maand geeft het aantal routes aan waar de soort is waargenomen, de tweede het aantal punten en de derde het aantal exemplaren.

soort- naam	december 1986			december 1987			soort- naam	december 1986			december 1987		
	aant rts	aant pntn	aant ex.	aant rts	aant pntn	aant ex.		aant rts	aant pntn	aant ex.	aant rts	aant pntn	aant ex.
Dodaars	3	6	21	3	8	36	Gr. Mantelm.	6	10	52	8	28	130
Fuut	6	10	14	5	18	72	Drieteenmeeuw	1	1	1	0	0	0
Roodhalsfuut	1	1	1	0	0	0	Zeekoet	0	0	0	1	1	1
Kuifduiker	0	0	0	1	1	2	Holenduif	2	4	12	2	5	16
Aalscholver	2	4	41	3	9	36	Houtduif	11	36	233	8	42	871
Blauwe Reiger	7	20	25	8	31	41	Turkse Tortel	4	5	10	5	8	24
Knobbelzwaan	7	16	32	5	17	90	Bosuil	1	1	1	0	0	0
Wilde Zwaan	0	0	0	1	1	2	Ransuil	1	1	7	0	0	0
Kolgans	0	0	0	1	1	28	Groene Specht	6	13	13	4	7	7
Grauwe Gans	2	2	38	0	0	0	Zwarte Specht	1	1	1	3	4	4
Rotgans	1	1	1	0	0	0	Gr. Bonte Sp.	6	12	12	5	15	16
Nijlgans	3	6	28	2	2	9	Veldleuwerik	3	4	20	0	0	0
Bergeend	3	4	14	2	3	7	Graspieper	3	3	3	3	5	12
Smient	1	5	1279	3	10	2530	Oeverpieper	0	0	0	1	1	3
Krakeend	3	7	194	4	7	27	Winterkoning	9	35	42	9	34	37
Wintertaling	3	11	219	3	8	177	Heggenus	4	6	8	2	6	6
Wilde Bend	9	68	925	9	68	1287	Roodborst	8	41	49	8	35	48
Pijlstaart	0	0	0	1	1	1	Merel	11	95	200	11	61	98
Slobeend	2	4	53	2	4	18	Kransvogel	7	28	503	7	20	97
Tafeleend	6	16	128	9	15	87	Zanglijster	1	1	1	1	1	2
Kuifeend	10	29	772	11	33	873	Koperwiek	3	6	9	3	6	24
Witogeend	1	1	1	1	1	1	Tjiftjaf	0	0	0	1	1	1
Eidereend	1	1	1	1	1	27	Goudhaantje	7	19	39	6	12	25
Brilduiker	4	7	18	4	10	18	Staartmees	5	7	26	5	6	20
Nonnetje	1	2	13	3	3	19	Glanskop	7	20	41	5	17	25
Grote Zaagbek	3	4	44	1	3	7	Kuifmees	5	6	9	4	5	6
Bl. Kiekend.	0	0	0	1	1	1	Pispelmees	10	37	84	10	47	113
Sperver	4	7	7	4	5	5	Koolmees	11	97	290	11	84	193
Buizerd	4	5	6	3	6	7	Boskluiver	3	10	17	4	10	14
Torenvalk	1	1	1	5	6	6	Boskruiper	5	6	9	5	8	9
Slechtvalk	0	0	0	1	1	1	Vlaamse Gaai	10	41	63	9	34	48
Patrijs	2	2	8	0	0	0	Ekster	11	117	303	11	121	282
Fazant	8	13	22	7	12	14	Kauw	11	91	2107	11	63	1176
Waterral	2	2	2	0	0	0	Roek	1	1	1	1	1	1
Waterhoen	7	20	140	7	23	124	Zwarte Kraai	11	89	205	11	72	156
Meerkoet	10	41	1512	9	52	1671	Bonte Kraai	1	1	32	1	2	9
Scholekster	1	1	1	1	1	10	Spreeuw	9	39	446	9	41	356
Goudplevier	1	1	2	0	0	0	Huisms	5	20	77	5	15	132
Kievit	1	2	10	2	3	5	Ringms	2	2	4	0	0	0
Drieteenstr.l.	1	1	2	1	1	7	Vink	11	34	80	9	23	62
Bonte Str.l.	0	0	0	1	1	9	Groenling	5	17	54	6	9	41
Watersnip	2	2	16	0	0	0	Putter	1	1	5	3	3	3
Houtsnip	0	0	0	1	1	1	Sijs	3	3	3	0	0	0
Wulp	2	2	2	1	1	1	Kneu	1	1	3	1	1	2
Steenloper	1	1	4	1	1	10	Frater	0	0	0	1	1	40
Koekoewe	11	100	1943	11	99	1783	Barmsijs	3	3	18	0	0	0
Stormmeeuw	9	47	180	9	46	153	Goudvink	3	7	19	3	5	7
Zilvermeeuw	9	65	1244	9	78	1275							

ten zijn waargenomen, waarvan 83 in 1986 en 81 in 1987. 69 Soorten vonden we in beide jaren terug.

Welke soorten waren in december 1986 en december 1987 in onze regio het best vertegenwoordigd?

Tabel 3. "Top tien" van totaal aantal waargenomen exemplaren per soort.

<u>december 1986</u>	<u>aant. ex.</u>	<u>december 1987</u>	<u>aant. ex.</u>
1 Kauw	2107	1 Smient	2530
2 Kokmeeuw	1943	2 Kokmeeuw	1783
3 Meerkoet	1512	3 Meerkoet	1671
4 Smient	1279	4 Wilde Eend	1287
5 Zilvermeeuw	1244	5 Zilvermeeuw	1275
6 Wilde Eend	925	6 Kauw	1176
7 Kuifeend	772	7 Kuifeend	873
8 Kramsvogel	503	8 Houtduif	871
9 Spreeuw	446	9 Spreeuw	356
10 Ekster	303	10 Ekster	282

Uit bovenstaande tabel blijkt dat in beide jaren van de 10 soorten 9 dezelfde zijn.

Vergelijking met de landelijke gegevens van december 1986 laat zien dat van de Kauw 8%, van het Waterhoen 9% en van de Krak-eend 21% van de totaal in Nederland getelde exemplaren in Zuid-Kennemerland verbleef. De grootste trefkans op alle routes had men op een Ekster: in 1986 op 117 punten, in 1987 op 121 punten, gevolgd door Kokmeeuw en Koolmees.

Opvallende waarnemingen

Opvallend is dat de presentie van de Ekster het hoogst is, maar in talrijkheid is deze vogel pas als nummer 10 geklasseerd op de "top tien" lijst.

In december 1986 sprong onze regio eruit met de enige waarneming van een Witoogeed in Nederland (ijsbaan Nova Zembla bij Spaarn-dam). De Bosuil van Duin en Kruidberg maakte 50% uit van het landelijke cijfer (totaal 2). De 7 Ransuilen uit de Haarlemmermeer vormden ook een aanzienlijk deel van de waarnemingen in Nederland

(15%). In december 1987 was er wederom een Witoogend aanwezig. Tevens zijn de waarnemingen van de Blauwe Kiekendief, de Tjiftjaf en de Slechtvalk zeker het vermelden waard.

Conclusie

Uiteraard zijn de gegevens voorlopig te summier om trends te bepalen of om de invloed van het weer tijdens de telperioden op de cijfers te kunnen vaststellen. Toch krijgt men een goed beeld van wat er zoal in Zuid-Kennemerland in december te zien is. Hoe



Ook de Blauwe Reiger wordt regelmatig tijdens de PTT-tellingen waargenomen, zoals dit exemplaar op het ijs. Foto: Roy de Haas.

meer tellingen er beschikbaar komen des te eerder kunnen we zien of er soorten in onze regio toe- of afnemen en of dit ook landelijk het geval is.

Inmiddels zijn er al twee dikke rapporten vol met gegevens verschenen over de totaaltellingen in Nederland in de winters 1983/1984 en 1984/1985 (f25,- per stuk, te bestellen bij SOVON).

Zo werden er bijvoorbeeld in de winter van 1984/1985 40% meer vogels waargenomen dan gemiddeld over de zeven voorafgaande jaren. Een duidelijke toename was te zien bij Knobbelzwaan, Sperwer en Turkse Tortel. Het bekende verhaal over de afname van de Patrijs blijkt ook weer uit deze rapporten.

Geldt dit nu ook allemaal voor onze regio?

Als u gewoon door blijft tellen en iedereen die interesse heeft in het tellen van wintervogels eens contact met ons opneemt, hopen wij genoeg gegevens te verkrijgen om u via de Fitis regelmatig op de hoogte te houden van veranderingen in de vogelstand.

Met dank aan: Herman Assendelft, Fred Cottaar, Ferdy Hieselaar, Evert van Huyssteeden, Jos Kluijters, Zita Kottman, Pim de Nobel, Jan van der Pool, Wim Sipma, Johan Stuart en Marianne Willems.

Literatuur:

- Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut. Maandoverzicht van het weer in Nederland december 1986 en december 1987.
- R.G.M. Kwak, B.A.P.J. Daemen en A.P. Bal, 1987. Punt-transect-tellingen van wintervogels 1983/1984 en 1984/1985, CBS/SOVON.
- R.G.M. Kwak, B.A.P.J. Daemen en A.P. Bal, 1987. Punt-transect-tellingen, nieuwsbrief nr. 6.

Roy de Haas, Groenendaalstraat 35, 1058 LE Amsterdam
 Piet van Vliet, Söderblomstraat 102, 2131 GM Hoofddorp